

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Випуск 42
Частина III

ЯЛТА

2014

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ
АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ
РВНЗ „КРИМСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”
(м. ЯЛТА)

ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Серія: Педагогіка і психологія
Випуск сорок другий
Частина 3

Ялта
2014

УДК 37
ББК 74.04
П 78

Рекомендовано вченою радою РВНЗ „Кримський гуманітарний університет” від 31 січня 2014 року (протокол № 1)

Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – 36. статей: – Ялта: РВВ КГУ, 2014. – Вип. 42. – Ч. 3. – 280 с.

Редакційна колегія:

О. В. Глуzman	– професор, доктор педагогічних наук, академік НАПН України
М. Я. Ігнатенко	– професор, доктор педагогічних наук
В. С. Заслуженюк	– професор, доктор педагогічних наук
Л. І. Редькіна	– професор, доктор педагогічних наук
Г. Є. Гребенюк	– професор, доктор педагогічних наук
Н. В. Горбунова	– професор, доктор педагогічних наук
С. Д. Максименко	– професор, доктор психологічних наук, академік НАПН України
Т. С. Яценко	– професор, доктор психологічних наук, академік НАПН України
В. Ф. Венда	– професор, доктор психологічних наук
Н. Ф. Каліна	– професор, доктор психологічних наук
В. А. Семиченко	– професор, доктор психологічних наук
А. В. Фурман	– професор, доктор психологічних наук

Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Міністерства Юстиції України серія KB № 15372-3944 ПР від 12.06.2009 р.

Затверджено Президією ВАК України як фахове видання за спеціальністю „Педагогіка і психологія” (Постанова № 1-05/4 від 14.10.2009 р.)

Рецензенти:

Карпова Е. Е. – доктор педагогічних наук, професор, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Ушинського;

Солодухова О. Г. – доктор психологічних наук, професор, Слов’янський державний педагогічний інститут.

© РВНЗ „Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта), 2014 р.

Тушева В. В.	ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ У ВІТЧИЗНЯНИЙ ПЕДАГОГІЦІ	203
Ускова А. Л.	СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТІ ПІКЛУВАННЯ ПРО ІНШУ ЛЮДИНУ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ	211
Хомич О. О.	ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІА-ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	216
Хом'як О. А.	МІСЦЕ ЕСТЕТИЧНИХ ЗНАНЬ В СИСТЕМІ ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІЗНАННЯ МИСЛИТЕЛІВ АНТИЧНОСТІ	221
Червонська Л. М.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ВИКОНАННЯ ПОПУЛЯРНОЇ ВОКАЛЬНОЇ МУЗИКИ У СТАРШОКЛАСНИКІВ	227
Чернишенко О. Є.	СТРУКТУРА ТЕХНОЛОГІЇ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ У ПІДГОТОВЦІ КУРСАНТІВ МВС УКРАЇНИ	232
Шиян Т. В.	ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗААУДИТОРОНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ»)	239

УДК 378.5.016:784.9

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії Червонська Л. М.
Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ВИКОНАННЯ ПОПУЛЯРНОЇ ВОКАЛЬНОЇ МУЗИКИ У СТАРШОКЛАСНИКІВ

Анотація. У статті розглядаються теоретичні аспекти формування культури виконання популярної вокальної музики в учнів старшого шкільного віку. Конкретизовано сутність поняття «культура виконання популярної вокальної музики». Визначено структурні компоненти культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників: мотиваційний, когнітивний, оцінювальний, інтерпретаційний та сценічний.

Ключові слова: культура, популярна вокальна музика, старшокласники.

Аннотация. В статье рассматриваются теоретические аспекты формирования культуры исполнения популярной вокальной музыки у старшеклассников. Конкретизировано сущность понятия «культура исполнения популярной вокальной музыки». Определены структурные компоненты культуры исполнения популярной вокальной музыки у старшеклассников: мотивационный, когнитивный, оценивающий, интерпретационный и сценический.

Ключевые слова: культура, популярная вокальная музика, старшеклассники.

Annotation. In the article the theoretical aspects of forming of culture of implementation of popular vocal music are examined for the senior school age. Essence of concept «culture of implementation of popular vocal music» are specified. Structural components of popular musical vocal cultural performing among senior pupils: motive, cognitive, rating, interpretative and scenic.

Key words: culture, popular vocal music, senior pupils.

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена якісними змінами вимог сучасного суспільства до особистості, здатної максимально реалізуватися в будь-якій сфері діяльності, адаптуватися до життєвих умов, самостійно приймати рішення та ефективно впроваджувати їх в життя. Нині гостро постає необхідність створення нової системи виховання учнівської молоді, що втілює ідею саморозвитку особистості через засвоєння цінностей культури. Одне з найважливіших місць в даному процесі належить мистецтву. У навчально-виховному процесі музичне мистецтво відіграє одну з найважливіших ролей, виступаючи унікальним стимулюючим засобом впливу на суспільну свідомість учнівської молоді, засобом безпосереднього впливу на їх світогляд, почуття, емоції тощо. У наукових дослідженнях останніх років проблема формування вокальної культури висвітлено у працях Л.Г. Азарової, Р.А. Валькевич, Л.А. Венгрус, Л.І. Косяк, Н.А. Овчаренко, Г.П. Стулової, Т.В. Шастіної, О.Д. Чурікової-Кушнір, Н.А. Швець та ін. Разом з тим, об'єктом спеціального дослідження поки ще не стала проблема формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників. До цих пір не з'ясовано

сутність і зміст поняття «культура виконання популярної вокальної музики», не розроблено його структурні компоненти.

Формулювання мети статті та завдань. Мета даної статті полягає у визначенні сутності, змісту та структурних компонентів культури виконання популярної вокальної музики. Реалізація мети, поставленої в даній роботі, передбачала вирішення таких завдань:

- проаналізувати наукову літературу щодо сутності понять «культура», «музична культура», «вокальна культура» тощо.
- конкретизувати сутність поняття «культура виконання популярної вокальної музики»;
- визначити структурні компоненти культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників.

Виклад основного матеріалу статті. У працях сучасних учених в сфері філософії, культурології, психології виокремлено численні підходи до визначення сутності поняття «культура» (А.І. Арнольдов, І.А. Зязюн, С.М. Іконнікова, Л.Г. Юнін, М.С. Каган, Л.М. Коган, Ю.М. Лотман, Е.С. Маркарян, В.М. Межуєв, Н.І. Пашенко, В.М. Розін, Б.А. Успенський, М. Хайдеггер, Н.З. Чавчавадзе, І.П. Чілачава, О.Л. Шевнюк та інших). Багатозначність поняття культури пов'язано зі складністю цього явища, що виникло з людиною і нерозривно пов'язане з історією розвитку людства; культура виступає засобом освоєння дійсності та реалізації можливостей людини у всіх сферах її діяльності [2, с.668].

В контексті нашого дослідження суттєвого значення набувають також різні підходи до визначення сутності поняття «музична культура», «виконавська культура», «вокальна культура». Термін «музична культура» інтерпретується як складна система, до якої входять: музичні цінності; усі види діяльності по створенню, збереженню, відтворенню, сприйняттю й використанню музичних цінностей; усі суб'єкти такого роду діяльності з їх знаннями, навичками та іншими якостями, що забезпечують її успіх; усі заклади й соціальні інститути, а також інструменти і обладнання, які обслуговують цю діяльність (Е.Б. Абдулін, О.П. Рудницька, А.Н. Сохор, Р.А. Тельчарова). «Виконавська культура» розглядається як інтегрована властивість, що передбачає наявність виконавських знань та вмінь, емоційну обдарованість, здатність до фантазії та співтворчості, асоціативне мислення, інтуїцію (Б. Асаф'єв, Я. Мільштейн, Г. Гільбурд). Виконавська культура, віддзеркалюючи особистість інтерпретатора, є мірою його духовного, професійного розвитку, ступенем розкриття індивідуальності виконавця відповідно до об'єктивної основи твору під час інтерпретаторської діяльності (Н.М. Згурська). Вокальна культура передбачає, насамперед, володіння голосовим апаратом, наявність відповідних знань, які дозволяють вирішувати художні і технічні завдання, що постають перед виконавцем, відображаючи його загальну та художню культуру (Л.Г. Азарова, Л.І. Косяк, Н.А. Овчаренко, Г.П. Стулова, Т.В. Шастіна). Ряд авторів в контексті визначення вокальної культури виокремлює вокально-інтонаційну культуру особистості, яка являє собою цілісне структурне утворення взаємодіючих специфічних компонентів (музичний слух, вокальне інтонування) та загальних компонентів (інтелектуальний, потребово-мотиваційний, емоційний, діяльнісний, творчий) (О.Д. Чурікова-Кушнір, Н.А. Швель). Зазначається, що вокальна культура може розвиватися у процесі творчої роботи над музичним образом.

Л.Г. Азарова обґрунтовує поняття «вокальна культура» як знання і володіння голосовим апаратом, які дозволяють вирішувати технічні і художні завдання, що постають перед виконавцем, відображаючи його загальну культуру та інтелект [1, с.29]. На думку Н.А. Овчаренко: «... вокальна культура – це сукупність професійного глибокого вивчення музики, освоєння різних видів вокальної техніки та робочого режиму, який забезпечує високу якість співу, створює умови для виконавського довголіття» [4, с.7-8]. Л.І. Косяк зазначає: «формування вокальної культури – це процес самовдосконалення особистісних і професійних якостей людини, який забезпечується вокально-виконавською діяльністю шляхом збереження і розвитку співацького голосу, оволодіння вокальними навичками та ціннісними уявленнями про співацьке мистецтво» [3, с.77].

Г.П. Стулова вказує на те, що формування вокальної культури у вчителів передбачає:

- знання структурних компонентів співацького голосу і засобів звукоутворення;
- добре володіння власним голосом, тобто вміння користуватися всіма його тембровими відтінками, у достатньо широкому звуковисотному діапазоні з різною динамікою, а також вміння правильно інтонувати мелодію;
- вміння розуміти красу звучання співацького голосу та оцінювати техніку вокального мистецтва;
- формування потреби у спілкуванні з вокальним мистецтвом завдяки його сприймання і власного виконання [5, с.26].

Популярна вокальна музика утворює один з найважливіших пластів музичної культури нашого часу. Така музика має власний вокальний та інструментальний виконавський стиль, оригінальну, дещо специфічну мову тощо. Вокальна музика популярних жанрів детермінована різноманітними новоутвореннями, що значно збагачують її, але суттєво не змінюють. Сучасну музику науковці називали і називають по-різному: музикою масових жанрів (Д.Р. Бабіч, В.І. Березан, Н.А. Кутова, А.Н. Сохор, Г.В. Шостак та інші); «легкою» (Д.В. Житомирський, Л.С. Мархасев, Л.Б. Переверзев та інші); естрадною (С.С. Клітін, М.П. Мозговий, В. Симоненко, Н.П. Попович, В.М. Тормахова, Д.В.Х аричева та інші); молодіжною (О.В. Горожанкіна, В.І. Дряпіка, О.В. Лаврик, В.І. Строков, Т.Ф. Фурсенко); популярною (Л.Л. Васильєва, Б.А. Брилін); поп-музикою (Е. Енді); сучасною популярною естрадною музикою (О.В. Сапожнік) тощо.

Також в контексті нашого дослідження суттєвого значення набувають визначення сутності популярної музики, що висвітлені в дослідженнях Б.А. Бриліна, Л.Л. Васильєвої, В.І. Березан, О.В. Сапожнік, В.І. Дряпіка та інших. В роботах цих авторів популярна музика розглядається дещо в різних аспектах, а саме: як сукупність найвідоміших, найпопулярніших творів концертного репертуару (Л.Л. Васильєва); як широковідомі музичні твори, незалежно від стилю, часу творення й розміру аудиторії шанувальників (В.І. Березан); як зрозуміло викладена, загальнодоступна музика, що користується загальним визнанням у конкретний період часу незалежно від стилю, часу творення й обсягу слухацької аудиторії (О.В. Сапожнік); як усі явища естради та окремі зразки музики, що користуються популярністю (В.І. Дряпіка). Як видно, наведені поняття є близькими за змістом.

Наукова проекція проаналізованих поглядів з питань сутності сучасної

популярної музики на галузь вокального мистецтва дає можливість з'ясувати, що під «популярною вокальною музикою» слід розуміти призначену для співу музику, художні образи якої виражають типові для молоді думки, почуття та настрої, відтворені засобами доступної музичної мови, завдяки чому легко сприймаються. Для вокальної музики популярних жанрів характерним є: яскравість образів, видовищність їх подачі; комплексність використання різних видів мистецтв; застосування різноманітних акустичних ефектів.

Популярна вокальна музика відрізняється жанрово-стильовою багатогранністю, тематичним розмаїттям. У процесі свого розвитку ці стилі та напрями впливали один на одного. Їх взаємопроникнення дало величезну кількість різновидів. До вокальної популярної музики ми відносимо такі основні напрями та стилі: джаз, рок, поп-музика, ритм-енд-блюз, хіп-хоп (реп), соул, диско, естрадна пісня, авторська (бардівська) пісня. Кожен стильовий напрям та стиль популярної вокальної музики має власну манеру подачі звуку і використання різних звукових ефектів. Найбільш характерними рисами звукоутворення даного виду мистецтва є: субтоновий спів; мікст (із використанням головного і грудного резонаторів); «шаут» (екстатична манера співу з елементами мелодекламації); «скет» (техніка безтекстового співу, що ґрунтується на імпровізації); фальцетний спів (особливо в чоловічому виконанні); звичайний співацький голос; гучний спів («крик» – гучне контрольоване виконання з опорою на дихання); «відкритий» звук; наближення до мовлення співом; використання різних виконавських «прикрас» (мелізми, співацьке вібрато); застосування вигуків, стогонів, хриплого виконання, своєрідної сипоти, шепотіння, «ричання» тощо).

Характерними ознаками виконання сучасної вокальної музики є: емоційна насиченість, навіть дещо надмірна експресивність; імпровізаційність; ритмове розмаїття; виконання не тільки рідною, а й іноземними мовами; спів з використанням технічних засобів; спів, поєднаний з танцювальними рухами; використання різноманітних голосових ефектів; невимушеність поведінки на сцені; застосування світлових ефектів; використання незвичайних (дещо екстравагантних) сценічних костюмів; декораційне оформлення сцени тощо.

Співвіднесення понять культури вокального виконання та специфіки виконання музики популярних жанрів дало підстави для розгляду «культури виконання популярної вокальної музики» як динамічного утворення, що передбачає здатність особистості до адекватної оцінки естетичних достоїнств художніх образів цього різновиду мистецтва, до їх виразного музичного і сценічного втілення. Для культури виконання популярної вокальної музики характерними є глибоке розкриття змісту твору у єдності із вибором адекватних цьому змісту засобів вокально-технічної виразності та дотримання почуття міри у сценічному їх втіленні.

Культура виконання популярної вокальної музики старшокласників включає такі *структурні компоненти*:

- **мотиваційний**, який передбачає стійке емоційно-позитивне ставлення до кращих зразків популярної вокальної музики та зацікавленість у вокально-виконавському самовдосконаленні;
- **когнітивний**, який включає наявність елементарних теоретичних відомостей щодо популярного вокального мистецтва;
- **оцінювальний**, який виражає здатність до адекватної оцінки художніх якостей популярних вокальних творів та до визначення естетичної

цінності їх виконання;

- **інтерпретаційний**, що свідчить про спроможність виявити самостійно-творчий підхід до інтерпретації популярної вокальної музики;
- **сценічний**, що виражає здатність до виразного втілення вокальних творів в умовах прилюдного виконання.

Висновки. В результаті дослідження ми дійшли висновку, що «культура виконання популярної вокальної музики» це динамічне утворення, що передбачає здатність особистості до адекватної оцінки естетичних переваг художніх образів цього різновиду мистецтва, до їх виразного музичного і сценічного втілення. Культура виконання популярної вокальної музики старшокласників включає такі *структурні компоненти*: мотиваційний, когнітивний, оцінювальний, інтерпретаційно-творчий та сценічний. Перспективу подальшого вивчення означеної проблеми вбачаємо також у більш поглибленому осмисленні сутності і змісту культури виконання творів популярних жанрів, розробці нових, сучасних педагогічних технологій з її формування у майбутніх учителів музичного мистецтва.

Література:

1. Азарова Л. Г. Формирование вокально-речевой культуры студентов педвуза: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Л. Г. Азарова. – Луганск, 1994. – 148 с.
2. Большой энциклопедический словарь / под ред. А. М. Прохоров / А. М. Прохоров. – М.: 1984. – 668 с.
3. Косяк Л. І. Інноваційні методи формування вокальної культури майбутнього вчителя музики / Л. І. Косяк // Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць / [гол. редактор В. К. Буряк]. – Кривий Ріг: КДПУ, 2005. – Вип. 11. – С. 75-81
4. Овчаренко Н. А. Основы вокальной методики: научно-методический посібник / Н. А. Овчаренко. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2006. – 116 с.
5. Стулова Г. П. Дидактические основы обучения пению: Учебное пособие / Г. П. Стулова. – М.: МГПИ, 1988. – 68 с.

References:

1. Azarova L. H. Formyrovanye vokal'no-rechevoy kul'tury studentov pedvuza: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 / L. H. Azarova. – Luhansk, 1994. – 148 s.
2. Bol'shoy entsyklopedycheskyy slovar' / pod red. A. M. Prokhorov / A. M. Prokhorov. – M.: 1984. – 668 s.
3. Kosyak L. I. Innovatsiyni metody formuvannya vokal'noyi kul'tury maybutn'oho vchytelya muzyky / L. I. Kosyak // Pedahohika vyshchoyi ta seredn'oyi shkoly: Zbirnyk naukovykh prats' / [hol. redaktor V. K. Buryak]. – Kryvyy Rih: KDPU, 2005. – Vyp. 11. – S. 75-81
4. Ovcharenko N. A. Osnovy vokal'noyi metodyky: naukovo-metodychnyy posibnyk / N. A. Ovcharenko. – Kryvyy Rih: Vydavnychyy dim, 2006. – 116 s.
5. Stulova H. P. Dydaktycheskye osnovy obuchenyya penyuu: Uchebnoe posobyie / H. P. Stulova. – M.: MHPY, 1988. – 68 s.